

Kenyeres Dénes ny. alezredes:

KÖTET A KATONAI EJTŐERNYŐZÉS JUBILEUMÁRA

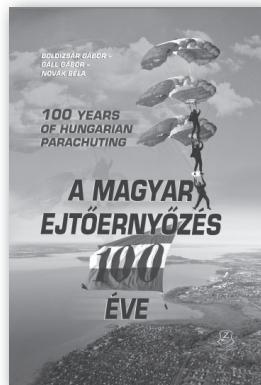
AZ EJTŐERNYŐZÉS RŐL ÁLTALÁBAN

Magyarországon igen jelentős a katonai repülés és ejtőernyőzés irodalma. Pataky Géza századosnak 1942-ben *A repülő ember* sorozatban megjelent *Ég és föld között* című kötete volt az első jelentősebb kiadvány a sorban. Az utóbbi évtizedben egyre többen fogtak tollat, ültek a számítógép elé és írtak tudományos alapos-sággal a repülésről, ejtőernyőzésről. Vagy egyáltalán: papírra vetették több évtizedes csodálatos élményeiket, amelyeket a repülő-pályafutásuk, az ejtőernyőzés során megtapasztaltak, átéltek.

A repülés – és főleg az ejtőernyőzés, az ejtőernyős ugrások látványa, a kiképzés izgalma – évszázadok óta mindenkit nagyon érdekel. Az ejtőernyőzés művelőit és szerelmeseit összeköti a sok-sok közösen átélt élmény, amelyet a felkészítés, az ugratások és az ugrások során megtapasztaltak, illetve átéltek. Példátlan baráti összetartozás-érzés kapcsolja össze az ejtőernyősöket szinte egész életük során! Igazi bajtársként, barátként tekintenek egymásra minden találkozáskor vagy a foglalkozások és a kiképzések idején.

A beosztásaim révén volt alkalmam megtapasztalni azt a speciális közeget, fantasztikus kohéziót, amely összetartja az ugróállományt s a kiképzőket, valamint a mélységi felderítőket. Igaz, a hétköznapiokon sokat ugratják egymást, mindig igyekeznek vidámak lenni, rendszeresek a tréfálkozások. Nálunk, Szentkirályszabadján, a helikopterezrednél és Kecskeméten, a repülőezrednél mindig volt egy ejtőernyős csoport: egy tiszt, egy tiszthelyettes, valamint tíz-tizenöt sorkatona. Az ejtőernyős tiszt kemény fegyelmet követelt meg az egész állománytól.

Az ejtőernyős katonák mindig fegyelmezettek voltak szolgálatban és a repülések ejtőernyő-biztosítása idején. Az ejtőernyősöknek külön épületük volt a repülőtér egyik részén. Ha valamelyik barátjuk, ismerősük (tiszt, tiszthelyettes) meglátogatta őket, azok általában tréfa áldozatai lettek. Megtörtént, hogy az ejtőernyős tiszt utasítására valamelyik ejtőernyős katona felrakta az épület tetejére az odalátogató ismerős kerékpárját. Az is előfordult, hogy az odalátogatót felhúzták a 10 méter magas ejtőernyő-száritó toronyba és ott rögzítették. Majd elmentek ebédelni, s amikor visszajöttek az étkezésből, még ők kérdezték: „Még mindig itt vagy?”, majd nagy kacagás közben leengedték a kötélt segítségével. Számatalan érdekes dolgot műveltek a kiképzések szüneteiben. Az ilyen és hasonló mókával a feszültséget tudták oldani, amely az ugrások alkalmával bizony fennállt, főleg a fiatal állománynál. Természetesen a kiképzések alkalmával nagyon komolyan vettek minden megoldandó feladatot. Kecskeméten Gyürki Imre ejtőernyős tiszthelyettes volt a viccek és mókák kitalálója. Számomra mindig öröm volt velük találkozni.

A KEZDETEK

Érdekes, hogy az ejtőernyő elkészítését a szükség indokolta. Ugyanis a repülőcsapatoknál kezdték az alkalmazását száz évvel ezelőtt, az első világháború időszakában. Boksay Antal (1895–1985) repülőhadnagy, megfigyelőtiszt 1918. március 23-án, az olasz fronton, a dél-tiroli perginei tábori repülőtér felett ugrott ki repülőgépből ejtőernyővel a hátán, a magyarok közül elsőként. A fiatal tiszt UZI típusú, kétkormányos felderítőgépből vetette magát a mélybe. Azt nem lehet tudni, hogy vészhelyzet miatt vagy kísérleti célból hagyta-e el a légi járművet. A lényeg az, hogy Boksay sikeresen hajtotta végre az ejtőernyős ugrást. A magyar ejtőernyős társadalom ennek emlékére március 23-án ünnepli már évtizedek óta az ejtőernyősök napját, általában Szolnokon, a MH 86. Helikopterbázison. Hát, ami azt illeti, van is mire emlékezni hazánk katonai és polgári ejtőernyőseinek egyaránt! Nagyon változatos és sok-sok tragédiával fűszerezett száz év volt ez! Békekiképzés és háborús bevetések is előfordultak az eltelt hosszú évtizedek során.

JUBILEUMI KÖTET AZ ELTELT SZÁZ ÉVRŐL

Mint említettem, az elmúlt évtizedekben többen is kötetbe foglalták az ejtőernyőzés egyes fejezeteit, mások a mélységi felderítésről értekeztek műveikben. Boda József és Ruszin Romulusz szerkesztésében *Levegőből harcba – A magyar katonai ejtőernyőzés története és változó feladatrendszere*, Boda József tollából pedig *Ejtőernyősök – Leventék, sorkötelesek és sportolók – A polgári ejtőernyőzés története Magyarországon* címmel jelent meg a közelmúltban összefoglaló mű a Zrínyi Kiadó gondozásában. Huszár János Pápán élt helytörténeti kutató, a második világháború idején ejtőernyős katona *Honvéd ejtőernyősök Pápán 1939–1945* címmel adott ki könyvet, amely három kiadást is megért. Gyűjteményes mű jelent meg *Selyemszárnyakon (Ismerkedés az ejtőernyőzéssel) 1969* címmel, valamint Dombi Lőrinc publikált egy könyvet évtizedekkel ezelőtt *Selyemkupolák* címmel. A második világháborúban harcolt ejtőernyős tisztek is írtak tanulmányokat és visszaemlékezéseket a légi bevetéseikről, valamint véres, kegyetlen harcaikról. Ezek a munkák azonban a magyar ejtőernyőzés gazdag történetének csak egy-egy részterületét mutatták be.

A centenárium kapcsán a Zrínyi Kiadó jelentette meg három szerző, Boldizsár Gábor, Gáll Gábor és Novák Béla kötetbe foglalt írását *A magyar ejtőernyőzés 100 éve – 100 years of Hungarian Parachuting* címmel, magyar és angol nyelven. A szerzők kiemelt figyelmet fordítottak arra, hogy átfogó és teljes keresztmetszetet adják a magyar ejtőernyőzés egyedülálló, százéves történetének. A pazar kiállítású könyv ténylegesen reprezentálja a fegyvernem és ejtőernyős sport elmúlt száz évét. Álljon hát itt belőle néhány példa!

Boksay hadnagy ejtőernyővel történt sikeres ugrása bebizonyította: az ejtőernyő igenis alkalmas arra, hogy a bajba jutott repülőeszközök és légjáróballonok személyzetének életét megmentse a haláltól. A következő évtizedekben lényeges változtatások történtek a haderők különböző alkalmazása terén. A hadvezérek és a katonai szakemberek rájöttek arra, hogy az ejtőernyő tömeges alkalmazásával légideszantot is be lehet vetni egy-egy fontos harcászati feladat során. Csak hát ehhez sok-sok használható, stabil ejtőernyő és jól kiképzett, bátor ugró katona kellett. Magyarországon a trianoni békeszerződés miatt egészen 1938-ig nem valósulhatott meg az ejtőernyős-kiképzés.

Vitéz Bertalan Árpád (1895–1941) százados, a Nagy Háború igazi hőse kapott elsőként parancsot hazánkban a katonai ejtőernyőzés meghonosítására. Bertalan hősiességével és rendkívüli bátorságával kiérdemelte a Tiszti Arany Vitézségi Érmét és a Mária Terézia

Katonai Rend lovagkeresztjét. 1938-ban Szombathelyen felállította az első ejtőernyős kísérleti csoportot 16 fővel. A kemény kiképzés során, egy év alatt lerakták a magyar katonai ejtőernyőzés alapjait. A következő évben áthelyezték az ejtőernyősöket Pápára. A szervezés és a kiképzés alkalmával nyújtott átlagon felüli teljesítményéért Bertalan századost előléptették őrnaggyá. Közben a keret századdá, majd zászlóaljja bővült, amely a magyar királyi 1. Honvéd Ejtőernyős Zászlóalj néven lett besorolva a hadrendbe.

A könyvből megtudhatjuk, hogy a bácskai terület visszacsatolása idején Bertalan őrnagy kiharcolta a Honvéd Vezérkarnál: ejtőernyős-alakulatát is bevessék a Délvidék egy részének visszacsatolása során. A vezérkar – Bertalan érveléseit figyelembe véve – engedélyezte a bevetést négy szállítógéppel, teljes ejtőernyős felszereléssel és fegyverzettel.

Az ejtőernyős harccsoportot 1941. április 12-én a veszprémi repülőtérrel vetették be száz fővel. A felszállást követően a vezérgép feltehetőleg műszaki hiba miatt lezuhant, kigyulladt és megsemmisült. A gépen tartózkodó vitéz Bertalan Árpád ejtőernyős zászlóaljparancsnok, tizenöt ejtőernyős és a repülőgép személyzete életét veszítette. Az égő gépből öt fő súlyos sérüléssel ki tudott menekülni; ők valamennyien túléltek a szörnyű légi katasztrófát.

A bekövetkezett tragédia ellenére a harccsoportot három repülőgéppel mégis bevetették április 12-én a késő esti órákban. A megadott céltól – navigációs hiba miatt – 15 kilométerre ugrottak. A földi alakulatokkal közösen részt vettek Szenttamás és a célként megjelölt híd elfoglalásában. A bácskai bevetés tapasztalatait felhasználva a továbbiakban sokkal nagyobb hangsúlyt fektettek a harcászati kiképzésre.

A háború idején, 1942. május 25-én a zászlóalj csapatzászlót kapott, amely már vitéz Bertalan Árpád nevét viselte. A fontos eseményen jelen volt Horthy István repülőfőhadnagy, kormányzóhelyettes is. 1942. május 31-én, a pápai repülőtéren avatták fel a bevetés során hősi halált halt ejtőernyős katonák és repülők emlékművét. Haditapasztalatok szerzése céljából az ejtőernyős tiszteket néhány hónapra kivezényelték frontszolgálatra.

A második világháború idején ezredde szervezték a pápai ejtőernyős alakulatot, majd 1944 októberében besorolták a Szent László-hadosztály kötelékébe, amelynek vitéz Szügyi Zoltán vezérőrnagy lett a parancsnoka. Az ejtőernyősezredet zászlóaljkötelékben több alkalommal is bevetették 1944-ben és 1945-ben. Az alakulat a rendkívül súlyos és véres harcokban csaknem elvérzett. Több alkalommal is kivonták a frontvonalból egyes részeit, feltöltötték, kiképezték s újból bevetésre küldték különböző frontszakaszokon. Mindezek a heves harcok rendkívül súlyos áldozatokat követeltek tőlük. Ám a hatalmas túlerővel szemben is tartották állásaikat, amíg lehetett. Megfogyatkozva, de fegyelméletten vonultak vissza a maradék erővel. Ausztria területén érték meg a háború végét.

A haderőn kívüli képzésről is olvashatunk a könyvben. A haderőnemen kívül, a háború előtt és alatt levante ejtőernyős-kiképzés biztosította az utánpótlás egy részét a hadsereg számára. A második világháborút követően, 1949-től polgári személyek is végezhettek ejtőernyős-kiképzést és ugrást szervezeten, különböző egyesületekben és klubokban. Később a hadsereg részére a Magyar Szabadságharcos Szövetség, 1955-től pedig a Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetség keretén belül szerveztek tanfolyamokat. Az ugrásokat általában Po-2, ÚT-2 és Li-2 Teve típusú repülőgépekből hajtották végre. Ezeket a gépeket is a hadsereg üzemeltette.

A polgári ejtőernyősök részére különböző versenyeket szerveztek idehaza és külföldön egyaránt. A nemzetközi versenyekbe bekapcsolódtak a katonai ejtőernyőseink is. Hazánk versenyzői egyre előkelőbb helyezéseket értek el ezeken a versenyeken. Jelentősen nőtt az ugrások száma is: míg 1956-ban 5720, 1957-ben már 7560 ugrást hajtottak végre a polgári ejtőernyősök, s az ezt követő évektől ez szám is fokozatosan emelkedett.

A Magyar Honvédelmi Szövetség (MHSZ) különböző egyesületekre, klubokra építve évtizedeken keresztül végezte sikerrel a sorköteles fiatalok ejtőernyős- és repülőfelkészítését a hadsereg részére, egészen a rendszerváltásig.

Katonai ejtőernyőzés a második világháború után

A szerzők teret szenteltek a második világháború utáni időszak ejtőernyős eseményeinek is. A vesztes második világegyeztetést követően nehezen indult újra a katonai ejtőernyőzés, ugyanis az 1947-ben Párizsban megkötött békeszerződés korlátozta hazánk fegyveres erejét. Azonban 1948-tól fokozatosan mégis lehetőség adódott ejtőernyős csapat létrehozására.

1948 októberében alakult meg Mátyásföldön, Godó Ferenc főhadnagy parancsnoksága alatt az MN 1. Honvéd Önálló Ejtőernyős Század. Rövidesen Kiss Zoltán századost nevezték ki parancsnokká, aki a pápai ejtőernyőszerep kötelékében szolgált a háború előtt és alatt. Kiss Zoltánt 1951-ben koholt vádak alapján letartóztatták, 1952. április 10-én pedig kivégezték. A rendszerváltozást követően rehabilitálták, posztumusz alezredessé léptették elő.

Az 1950-es évek elején több helyőrségváltás, szervezeti és parancsnokváltás is történt az ejtőernyősöknel. Az intenzív hadseregfejlesztés időszakában, 1952. október 18-án tömeges ejtőernyős-bevetést rendelt el a vezérkar egy hadsereggyakorlaton 22 darab Li-2 típusú repülőgépből Újkígyós térségében. A kötelék 400 főből állt. A hadgyakorlat ejtőernyős főpróbáját október 5-én hajtották végre Csór körzetében, sikeresen.

Az 1956-os forradalom után teljesen átszervezték, újjáalakították a magyar katonai ejtőernyőzést. A Magyar Néphadsereg vezetői felismerték: a néphadseregben is szükség van a mélységi felderítésre és az ejtőernyős-kiképzésre, harcászati alkalmazására. Valkó Gyulának, Gajdán Miklósnak, Hüse Károlynak, Kovács Sándornak, Mikula Jánosnak és másoknak volt nagy szerepe az ejtőernyős alakulatok szervezésében és a hatékony ejtőernyős-kiképzés meghonosításában.

Az MN 34. Önálló Felderítő Zászlóalj 1963 nyarán áttelepítették Budapestről Szolnok helyőrségbe, a Fürst Sándor laktanyába. Ennél az alakulatnál évtizedeken keresztül nagyon szigorú és hatékony ejtőernyős- és harcászati kiképzés folyt kiváló ejtőernyős tiszti és tiszt-helyettesi gárda irányításával. 1970. augusztus 20-án mutatkoztak be a nagy nyilvánosság előtt Budapesten, a dunai vízi-légi bemutatón.

Hazánkban több felderítő- és mélységi alegységet hoztak létre különböző helyőrségekben. Ezeket azonban a rendszerváltozás környékén felszámolták. A Szolnokon települő 34. Mélységi Felderítő Zászlóalj jogutódai minden változást túléltek. Ezt az egységet is sokszor átszervezték, bővítették, rendeltetését, feladatrendszerét és szervezetét szinte évente módosították. A NATO-csatlakozás követelményei is hatással voltak a szolnokiakra. Az egységet fel kellett készíteni különleges műveleti és más képességekre is.

A haderőszervezés során, 2016-ban MH 2. Különleges Rendeltetésű Ezred lett, majd 2017 ősze óta MH 2. Vitéz Bertalan Árpád Különleges Rendeltetésű Dandárként van hadrendben Szolnokon, Sándor Tamás dandártábornok parancsnoksága alatt. Az alakulat a NATO-elvek szerint magasan képzett, ejtőernyős és egyéb harcászati képességekkel rendelkezik. Katonái folyamatosan részt vesznek hazánk nemzetközi feladatvállalásaiban is.

A magyar katonai ejtőernyős válogatott évtizedek óta jelen van különböző hazai és nemzetközi versenyeken, világbajnokságokon, ahol értékes helyezéseket érnek el. Több alkalommal nagyszerű győzelmeket arattak egyéniben és csapatban egyaránt.

Ejtőernyős hagyományok

A veterán ejtőernyősöknél már a rendszerváltás előtt megfogalmazódott a hagyományok őrzésének fontossága, különböző ejtőernyős-találkozások szervezésének ötlete. 1981. november 14-én találkoztak először. 1988-ban viszont elhatározták a bajtársi szövetség megalapítását. 1989. december 2-án, a fővárosban megalakult a Magyar Veterán Ejtőernyősök Bajtársi Szövetsége. Azóta ötévente megemlékeztek a helyszínen a pápai ejtőernyősök tragédiájáról. Évente találkozót szerveznek Szolnokon, ahol ünnepélyes keretek között emlékeznek meg az elhunyt bajtársaikról. Szorgalmazzák a túlélők emlékiratainak kiadását, közreműködtek az ejtőernyős kiadványok megjelenésében.

ÖSSZEGRÉS

A szerzők nagyon körültekintően és alaposan írták meg a százéves magyar ejtőernyőzés történetét. A kezdetektől napjainkig kísérhetjük nyomon a fegyvernem és az ejtőernyős sport nagyszerű történetét. Kiemelt figyelmet szenteltek még a haderőn kívüli ejtőernyőzésnek és a katonai ejtőernyős sportnak is.

A szerkesztők a kötetbe 169 képet tettek be, ebből 8 arckép, 17 pedig csoportkép. A képek egy része eddig nem volt publikálva sehol. A fotókon plakátok, ritka zománcozott jelvények, plakettek, század- és zászlóaljkarjelzések láthatók még. Különösen látványosak a csoportos ugrások fényképei. Arcképpel és rövid életrajzzal szerepel a műben a magyar ejtőernyőzés kimagasló alakjai közül vitéz Boksay Antal főhadnagy, vitéz Bertalan Árpád őrnagy, Kiss Zoltán százados, Sáray Bertalan százados, Hüse Károly százados és Furkó Kálmán ezredes.

A jól és igényesen szerkesztett, keménytáblás, műnyomó papírra készült kötet maradandó értéket képvisel. Örök időkre emléket állít a magyar katonai ejtőernyősöknek, az ejtőernyős- és felderítőalakulatok dicső tetteinek. Merem ajánlani mindenkinek, aki szereti az ejtőernyős katonák bátor tetteit olvasni, a róluk készült fotókat nézegetni. Igazi kikapcsolódást és maradandó élményt nyújt az olvasóknak s érdeklődőknek egyaránt.

Hiányolom viszont a kötetből az ejtőernyős katonák részére alapított és adományozott kitüntetések. Ugyanis a honvédelmi miniszter a 19/1984. számú utasításában a kormánytól kapott felhatalmazás alapján megalapította az ejtőernyős hivatásos és továbbszolgáló állomány részére adományozható Szolgálati Érdemérmét. A vonatkozó utasítás értelmében 500, 1000, 1500, 2000, 2500, 3000 és 3500 ugrás végrehajtása elismeréseként lehetett adományozni egészen 1990 tavaszáig. A miniszter hat év alatt mintegy 450 darab ilyen kitüntetést adományozott az arra jogosult ejtőernyős állomány részére. A 2. kiadást javaslom kibővíteni egy rövid utalással a kitüntetés alapításáról, valamint ajánlom a könyvbe néhány fotó elhelyezését a kitüntetésekről is.

Boldizsár Gábor, Gáll Gábor és Novák Béla: *A magyar ejtőernyőzés 100 éve – 100 years of Hungarian Parachuting*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2018.